

**I. CONSTITUTIONES CONVENTUS PIOTRKOWIENSIS CELEBRATI ANNO
DOMINI MDXXI^a**

Sigimundus etc. Manifestum facimus tenore praesentium universis, quia in praesenti conventu generali Piotrkoviensi, quem ob imminetia summa pericula reipublicae gessimus, omnia illa, quae opportuna visa sunt ad tuendum debite a tantis discriminibus regnum, constituere non potuimus propter nonnullas difficultates, quae iniectae fuerunt per insufficientes facultates nuntiorum terrestrium, nolentes tamen rempublicam omnino deserere et in extremo discrimine ponere, consulimus et decrevimus cum universis consiliariis nostris et terrarum nuntiis nonnulla, ut fieri potuit in praesens, ipsi reipublicae opportuna. Quorum hic tenor sequitur:

[1]. In primis constitutum est per universos consiliarios nostros ac terrarum nuntios nos habere debere potestatem anno praesenti generalem belli expeditionem seu motionem, ubi ingens periculum regni immineret, illique aliter^b obviam iri non posset, facere iuxta decretum conventus Bidgostiensis praeteriti¹.

[2]. Item visum et necessarium esse ad servandos milites mercenarios in finibus regni, ne ob quamvis incursionem hostium cogeremur universum regnum movere, ut contribuerentur fertones de mansis^c seu laneis agrorum, exactio civilis de civitatibus et oppidis, quae vulgo *szos* appellatur, contributio *czopowe*, et moneta cuderetur. Verum cum haec^d hic concludi non poterant propter limitatam potestatem, nuntiis terrarum concessam, nos ad preces consiliariorum nostrorum et nuntiorum terrestrium statuimus conventus particulares in omnibus terris, et generales terrestres in Vyschnia, Nova Civitate Korczin et Colo habendos, in quibus omnia supradicta approbari et concludi debent^e. Quae quidem contributiones, quando^e concludentur et suscipiuntur, fertones et *szosy*^f exigi et solvi^f debebunt pro festo Pentecosten futuro [8 VI 1522] et extradi usque ad festum sancti^g Ioannis Baptistae proximum [24 VI 1522], secundum quietantias posteriores.

[3]. Quod vero attinet ad molendina manualia, haereditaria, ventilia et similiter brasea emensurata, item officinas ferrarias seu mineras ferri et serras, popones Ruthenos, scultetos, tabernatores, Valachos etc., de iis fiet secundum morem antiquum et litteras universales priorum conventuum³.

[4]. Item pro reformandis ac in unam formulam redigendis iuribus, statutis et consuetudinibus regni, domini ad hoc deputati huc in Piotrkow pro festo sancti Michaelis proximo [29 IX 1522] convenire debent et aggredi provinciam sibi iniunctam⁴.

[5]. Quando contribuentur contributiones praedictae, servari debebunt in terris Russiae per tria quartalia anni duo millia equitum, ad plures enim servandos hae ipsae contributiones se non extendent, praesertim stipendio et muneribus, Tartaris dari solitis, aliisque oneribus solitis.

[6]. Item ad postulationem nuntiorum terrestrium indicemus hoc anno generalem^h conventum regni^h, in quo de iniuriis et necessitatibus domesticis reformandis, ac etiam de regni defensione, in futurum melius disponenda, tractari et consuli debebit⁵.

[7]. Item reverendi domini archiepiscopi et episcopi obtulerunt sua sponte et ad preces

^a Tekst w MK₁, t. 37, k. 342v-343v, nosi tytuł: Constitutiones Piotrkovienses. Tekst w MK₂, t. 35, s. 546-548, nosi tytuł podany w nagłówku niniejszego aktu.

^b Brak w MK₁.

^c W MK₁, między wyrazami mansis a seu laneis, wstawiony jeszcze został tekst: Item visum est necessarium esse, quod contribuerentur fertones de mansis. Jest to zbędna powtórka, wynikła z pomyłki pisarza.

^d Brak w MK₁.

^e Brak w MK₁.

^{f,f} MK₂: solvi et exigi.

^g Brak w MK₂.

^{h-h} MK₂: regni conventum.

¹ Mowa o sejmie bydgoskim 3 listopada – 7 grudnia 1520 r.

² Por. poniżej na niniejszym sejmie uniwersały podatkowe skorygowane przez sejmiki, nr III i IV.

³ Jak z tego wynika, uniwersał przyjęty na sejmie bydgoskim 3 listopada – 7 grudnia 1520 r. (ibidem, nr IV) uznany został za wyjątek od zasady, natomiast chciano nawrócić do ustalonego już dawniej systemu opodatkowania. Dowodzą też tego poniższe uniwersały podatkowe (por. przyp. 2).

⁴ Por. wyżej konstytucje sejmu walnego piotrkowskiego z 9 lutego – 17 marca 1519 r., I, art. 1.

⁵ Sejm ten zwołany został z początkiem 1523 r.

nobilitatis regni suspensuros se excommunicationes etⁱ interdicta, quae lata sunt contra nobiles, qui proficiscentes ad bellum, anno superiori actum, bona ecclesiarum et decimas violarunt et receperunt, usque ad conventum generalem praedictum.

[8]. Item ad eum ipsum conventum generalem futurum abbates, qui non suscipiunt nisi Almanos, et qui etiam tantummodo plebeos suscipiunt et non nobiles ad monasteria sua, vocari debebunt⁶.

[9]. Domini similiter, qui in castris suis habent litteras terrestres, ut in Thanczin, Tharnow, Camieniecz, Rzemien etc. vocari debebunt ad eundem conventum cum eisdem litteris terrestribus, ibi producendis.

[10]. Debebunt etiam domini spirituales ita se comparare^j et consilium capere cum capitulis et clero suo, ut in conventu futuro omnia decerni et statui possint, de quibus saepius questa est nobilitas.

Quae omnia et singula, ut praemisum est, statuimus et decrevimus^k l-ita fieri debere praesentibus litteris nostris^{l-1}. Quibus in testimonium sigillum nostrum est subimpressum^m. Actum et datum in conventioneⁿ Piotrkoviensi, feria sexta proxima ante festum sanctorum Trium Regum anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo secundo [3 I 1522], regni vero^o nostri anno^p quinto decimo. Ad mandatum Regiae Maiestatis proprium^q.

II. CONFIRMATIO IURIUM TOTIUS NOBILITATIS TERRARUM RUSSIAE^a

In nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Omnium rerum, quae sempiternae memoriae commendari debent, nulla certior firmitudo inveniri potest, quam ut litteris posteritati mandentur. Cetera enim facta, quantumvis memorabilia, aliis modis aeternitati dicata, aliquot quidem saeculis durare possunt; sed quae litteris memoriae commendantur, nunquam intereunt, ipsaque vetustate fiunt augustiora. Proinde nos Sigismundus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lituaniae, necnon terrarum Cracoviae etc. manifestum fieri volumus, ut praesentibus, ita futuris, harum notitiam habituris, quomodo accedentes ad conspectum nostrum praelati et barones terrarum nostrarum Russiae, tam spirituales quam saeculares, ac nuntii terrarum, nobiscum in praesenti conventu agentes, nobis supplicaverunt, ut eos circa iura, libertates, privilegia, donationes et concessionem infrascriptas, per clarissimae memoriae dominum Casimirum, parentem nostrum desideratissimum, concessa et concessas, conservare, tueri ac manutenere et^b defendere, ac eadem privilegia innovare, approbare et ratificare dignemur. Quorum iurium et privilegiorum tenores secuntur in hunc modum:

In nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nos Casimirus, Dei gratia rex Poloniae, nec non terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Siradiae, Lanciciae, Cuiaviae, magnus dux Lituaniae, Pomeraniae, Russiae, Prussiaeque dominus et haeres etc., significamus tenore praesentium quibus expedit, universis, praesentibus et futuris, harum notitiam habituris, quomodo recensentes et in animo revolventes, quanta puritatis, affectionis et fidei integritatis constantia praelati, comites, barones, milites et nobiles, spirituales et saeculares, terrarum Russiae, sincere nobis dilectique fideles personam

ⁱ Brak w MK₂.

^j componere MK₁.

^k decernimus MK₂.

^{l-1} W MK₂: praesentibus litteris nostris ita fieri debere.

^m impressum MK₂.

ⁿ W MK₂: in conventionem generali.

^o Brak w MK₂.

^p Brak w MK₁.

^q Cale ostatnie zdanie opuszczone w MK₂.

^a Tekst ten oparty jest na MK₁, t. 37, k. 327-329v.

^b W MK₁: ac.

⁶ Jak stwierdził O. Balzer (CIP, t. 111, nr 261, s. 644), zapowiedziane w tym artykule wezwanie do opatów niektórych klasztorów, aby się stawili na najbliższym sejmie celem usprawiedliwienia, dlaczego przyjmują do zakonu tylko Niemców i plebejuszów, zostało wydane przed sejmem zwołanym na początek 1523 r. Król polecił opatom klasztorów obrzańskiego, łódzkiego, wągrowieckiego, koronowskiego, bledziewskiego i paradyńskiego, aby się stawili na sejmie cum suis privilegiis, quibus delectum facere soleant in his, quos ad ordinem suum asciscant et nostrates suscipere recusant (B. Zamoyskich, TG, AT, t. 4, nr 371).